

Mirosław Stanisław Wróbel

Janowa wizja kapłaństwa Chrystusa i Jego uczniów (J 17)

Verbum Vitae 12, 73-90

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JANOWA WIZJA KAPŁAŃSTWA CHRYSTUSA I JEGO UCZNIÓW (J 17)

Ks. Mirosław Stanisław Wróbel

Modlitwa arcykapłańska Chrystusa (J 17) w wymiarze teologicznym stanowi jeden z najbogatszych tekstów Ewangelii Janowej¹. W modlitwie tej wyraźnie widoczna jest Janowa teologia kapłaństwa. Z jednej strony Jezus zostaje przedstawiony jako Kapłan, z drugiej zaś Jego uczniowie zostają wezwani do udziału w Jego kapłaństwie. W niniejszym artykule skoncentrujemy się na ukazaniu kapłaństwa Jezusa i kapłaństwa Jego uczniów w świetle J 17. Nasze rozważania poprzedzimy krótką analizą modlitwy arcykapłańskiej w kontekście czwartej Ewangelii ze szczególnym uwzględnieniem gatunku literackiego bloku tzw. mów pożegnalnych (J 13-17), w skład którego ona wchodzi.

¹ Zob. E. Käsemann, *Jesu letzter Wille nach Johannes 17*, Tübingen 1971; H. Ritt, *Das Gebet zum Vater: Zur Interpretation von Joh 17*, Würzburg 1979; G. Segala, *La preghiera di Gesù al Padre (Giov. 17): un addio missionario*, Brescia 1983; F. Gryglewicz, „Modlitwa Arcykapłańska”, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, Lublin 1992, s. 113-146; J. Loza Vera, „La oracion sacerdotal de Jesús (Jn 17,1-26)”, *Anamnesis* 14 (2004) s. 1-18; M. Lopez Barrio, „Juan 17. Una expresión de deseos”, *Gregorianum* 88 (2007) s. 49-65.

1. TREŚĆ I GATUNEK LITERACKI J 17

Na początku modlitwy arcykapłańskiej (J 17,1-5) Jezus w sposób bezpośredni zwraca się ku swemu Ojcu. W dalszej części Jezus modli się za swoich uczniów (J 17, 6-19) i za swoich przyszłych wyznawców (J 17,20-26). Jezus jawi się jako Orant-Pośrednik i Kapłan pomiędzy Ojcem i uczniami. Modlitwa ta stanowi zakończenie bloku tekstowego opisującego nauczanie Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy (J 13-17), który pod względem gatunku literackiego jest identyfikowany jako *Mowy pożegnalne*². Bezpośrednio po tej modlitwie rozpoczyna się opis wydarzeń związanych z męką Jezusa Chrystusa. W odróżnieniu od wcześniejszej części Ewangelii (*Księga Znaków* – rozdziały 1-12) *Mowy pożegnalne* nie mieszczą się w ramach publicznej działalności Jezusa, lecz są skierowane bezpośrednio do Jego uczniów. Jezus zwraca się do uczniów, aby im wyjaśnić sens swego życia oraz przygotować ich do rozstania i do ponownego przyjscia w chwale. Pod względem literackim układ mów jest typowo Janowy. Daleki jest on od współczesnej systematyki. Myśl rozwija się koncentrycznie i często powraca ten sam temat ubogacony nowymi aspektami. Zdarzają się w nich powtórzenia lub włączenia myśli na pozór oderwanych. Często notuje się przejście od zdarzeń przeszłych do apokaliptyki. W gatunku *Mów pożegnalnych* można wyodrębnić charakterystyczną strukturę, która jest widoczna w tekście Janowym. Struktura ta podkreśla ważność osoby Jezusa, który:

– zbiera wokół siebie uczniów przed swoją śmiercią (J 13,1-3.27.33.36.38);

– przekazuje uczniom swe pouczenia i obietnice – naucza o przykazaniu miłości (J 13,31-35; 15,12-17), wzywa do wiary (J 14,1), posyła uczniów, aby przynosili owoce (J 15,16), aby byli Jego świadkami (J 15,27), obiecuje im Ducha Prawdy (J 14,16-17.25; 15,26; 16,7n.) oraz miejsce w domu Ojca (J 14,2n);

² Inne określenia to: *Mowy testamentalne*, *Mowy pocieszenia*.

– przedstawia siebie jako tego, który uczynił wszystko, czego teraz żąda od uczniów (J 13,12-17.34.35; 15,12);

– zapowiada, że uczniowie będą się smucić z powodu Jego odejścia, będą prześladowani, ponieważ świat ich znienawidzi (J 15,18-25). To prześladowanie jest przedstawione w sposób konkretny jako wykluczenie z synagogi (J 16,2). Smutek jednak przemieni się w radość, gdy uczniowie znów ujrzą Pana (J 16,20).

Dzięki gatunkowi literackiemu ewangelista uwypukla sens teologiczny ostatnich dni Jezusa na ziemi. Ogarnia On myślą całe swe życie, świadomy posłannictwa i bliskiego odejścia z tego świata. Widząc smutek i niebezpieczeństwa czyhające na uczniów stara się zaradzić ich krytycznej sytuacji. Polecając przykazanie wzajemnej miłości daje siebie za przykład do naśladowania. Modlitwa Jezusa zwieńczająca mowy Jezusa (rozdział 17) jest nawiązaniem do starożytnych modlitw³. Wiele tekstów Nowego Testamentu umieszcza wzmianki o modlitwie Jezusa w chwilach dramatycznych lub ważnych⁴. W Ewangelii Janowej – w rozdziałach 13 i 17 – ujawniają się motywy mów pożegnalnych. Widać tu charakter pouczający. Są to pouczenia ostatniej godziny (rzeczy najważniejsze). Pouczenia te są mądrością wielkich mężów, którzy odchodząc z tego świata pragną tę mądrość przekazać tym, którzy pozostają. Jezus wygłaszając swe mowy obejmuje przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Modlitwa Jezusa – Kapłana, która łączy sprawy ziemskie z Niebem stanowi niewątpliwie punkt kulminacyjny Jego pouczeń. Wyraźnie zostaje tu podkreślone kapłaństwo Chrystusa i Jego uczniów.

³ Zob. np. modlitwy Mojżesza na koniec jego działalności (Pwt 32.33).

⁴ Zob. np. Mk 1,35; 6,46; Łk 3,21; 5,16; 6,12; 8,18.28; 11,1.

2. KAPLAŃSTWO CHRYSYUSA

Choć w modlitwie arcykapłańskiej i na kartach czwartej Ewangelii Jezus ani razu nie zostaje określony terminem „kapłan”, to jednak Jego postawa i funkcja wobec Ojca i wobec uczniów ma wyraźnie charakter kapłański.

A. Pośrednik przekazujący objawienia Ojca

Jezus Janowy jawi się jako Pośrednik przekazujący ludziom objawienie Ojca. Na początku modlitwy arcykapłańskiej Jezus zwraca się do Boga terminem „Ojcze”: J 17,1 – *To powiedział Jezus, a podniósłszy oczy ku niebu, rzekł: «Ojcze, nadeszła godzina. Otocz swego Syna chwałą, aby Syn Ciebie nią otoczył.* Termin „ojciec” (gr. *patēr*) występuje w czwartej Ewangelii 137 razy⁵. W większości przypadków (ok. 120 razy) termin ten odnosi się do Boga jako Ojca Jezusa i ludzi. Poza odniesieniem do Boga termin ten jest używany także na określenie patriarchów i przodków⁶, Józefa (J 6,42), urzędnika królewskiego (J 4,53), diabła (Kaina) (J 8,38.41a.44)⁷. W Ewangeliiach synoptycznych termin ten występuje znacznie rzadziej (Mt – 64 razy, u Mk – 18 razy, u Łk – 56 razy). Synoptycy podkreślają zwłaszcza ojcostwo Boga w stosunku do ludzi,

⁵ Zob. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich-Frankfurt 1958, s. 130.

⁶ J 4,12.20; 6,31.49.58; 7,22; 8,39.53.56.

⁷ W J 8,38.41a.44 tożsamość ojca jest enigmatyczna. Analiza literacka, egzegetyczna i teologiczna wskazuje na odniesienie tego terminu *explicite* do diabła, lecz *implicite* termin ten może być także odniesiony do Kaina. Zob. M.S. Wróbel, *Who are the father and his children in Jn 8:44? The literary, historical and theological analysis of Jn 8:44 and its context*, Paris 2005; Tenże, „The Father in Jn 8:44 – Demiurge, Devil or Cain?”, *Deus meus et omnia. Księga Pamiątkowa ku czci O. Prof. Hugolina Langkammera*, red. M.S. Wróbel, Lublin 2005, s. 451-461.

podczas gdy czwarta Ewangelia kładzie mocny nacisk na rzeczywistość Ojca, który objawia się przez Syna⁸.

Relacja „Ojciec-Syn” jest bardzo eksponowana w czwartej Ewangelii i przez jej pryzmat lepiej można zrozumieć chrystologię i teologię pisma Janowego. W tekście Ewangelii występują charakterystyczne wyrażenia, które odnoszą się do tej relacji: „Jednorodzony [Syn]” (*monogenēs [hyios]*)⁹, oraz „Ojciec, który mnie posłał” (*ho pempsas me patēr*)¹⁰. Pierwsze wyrażenie wskazuje na szczególną więź odwiecznej miłości i jedności pomiędzy Ojcem i Synem (J 3,35 – *Ojciec miłuje Syna i wszystko oddał w Jego ręce*). Jezus przebywający w chwale Ojca przed powstaniem świata (J 17,5) jawi się jako Mądrość Boża, która przewodniczy jego powstaniu¹¹. Jezus staje się Słowem Boga przez które wszystko otrzymuje egzystencję¹². Preegzystencja Jezusa zostaje mocno podkreślona w fakcie, że istniał On przed Janem Chrzcicielem (J 1,30) i przed Abrahamem (J 8,58). Ścisła wspólnota odwiecznego Logosu i Ojca zostaje przez św. Jana obrazowo przedstawiona jako przebywanie Syna w łonie Ojca¹³: J 1,18 – *Boga nikt nigdy nie widział, Ten Jednorodzony Bóg, który jest w łonie Ojca, o Nim nauczył*. W wielu miejscach czwartej Ewangelii podkreślana jest ścisła więź pomiędzy Ojcem i Synem¹⁴. Relacja ta jest charakteryzowana przez miłość¹⁵ i jedność¹⁶. Syn zawsze pozostaje w komunii ze swoim Ojcem: J 8,16 – *A jeśli nawet będę sądził, to sąd mój jest prawdziwy, ponieważ Ja nie jestem sam, lecz*

⁸ Zob. W. Marchel, „Ojciec”, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, s. 147-156.

⁹ J 1,14.18; 3,16.18.

¹⁰ J 5:23.37; 6:44; 8:16.18; 12:49; 14:24.

¹¹ Prz 8,22-31; Mdr 9,9; Syr 24,9.

¹² Zob. Iz 55,10-11; J 1,3.14.

¹³ Zob. L. Devillers, „Le sein du Père: la finale du prologue du Jean”, *Revue Biblique* 112 (2005) s. 63-79.

¹⁴ J 3,35-36; 5,19-20; 6,40; 14,13; 8,37.

¹⁵ J 5,20; 10,17; 15,9.10; 17,23-26.

¹⁶ J 10,30.38; 14,10-11.20; 17,11.21-23.

Ja i Ten, który Mnie posłał; J 16,32 – Oto nadchodzi godzina, a nawet już nadeszła, że się rozproszycie – każdy w swoją stronę, a Mnie zostawicie samego. Ale Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną. Więź pomiędzy Jezusem a posyłającym Go Ojcem jest tak ścisła, że w Synu można zobaczyć Ojca¹⁷: J 8,19 – Oto nadchodzi godzina, a nawet już nadeszła, że się rozproszycie – każdy w swoją stronę, a Mnie zostawicie samego. Ale Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną; J 12,45 – A kto Mnie widzi, widzi Tego, który Mnie posłał; J 14,9 – Odpowiedział mu Jezus: Filipie, tak długo jestem z wami, a jeszcze Mnie nie poznałeś? Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca. Dlaczego więc mówisz: Pokaż nam Ojca?

B. Powołany i Posłany przez Ojca

Istotny punkt w Janowej teologii kapłaństwa stanowi tematyka powołania i posłania¹⁸. Jezus nie przychodzi sam od siebie, lecz zostaje powołany i posłany przez swojego Ojca. Idea ta zostaje w czwartej Ewangelii wyrażona przez dwa czasowniki: *pempō*¹⁹ oraz *apostellō*²⁰. W niektórych tekstach Ewangelista zestawia te terminy obok siebie:

J 5,36b-37 – ... dzieła, które czynię, świadczą o Mnie, że Ojciec Mnie posłał (ho patēr me apestalken) Ojciec, który Mnie posłał (ho pempas me patēr), On dał o Mnie świadectwo. Nigdy nie słyszeliście ani Jego głosu, ani nie widzieliście Jego oblicza.

J 7,28-29 – A Jezus, ucząc w świątyni, zawołał tymi słowami: «I Mnie znacie, i wiecie, skąd jestem. Ja jednak nie przyszedłem sam od siebie; lecz prawdziwy jest Ten,

¹⁷ J 8,19; 12,45; 14,7.9.

¹⁸ Zob. L. Devillers, *La fête de l'Envoyé. La section johannique de la fête des Tentes (Jean 7,1-10,21) et la christologie*, Paris 2002)

¹⁹ Zob. J 4,34; 5,23.24.30.37; 6,38.39.44; 7,16.18.28.33; 8,16.18.26.29; 9,4; 12,44.45.49; 13,20; 14,24; 15,21; 16,5.

²⁰ Zob. J 3,17.34; 5,36.38; 6,29.57; 7,29; 8,42; 10,36; 11,42; 17,3.8.18.21.23.25; 20,21.

który Mnie posłał (ho pempsas me), którego wy nie znacie. Ja Go znam, bo od Niego jestem i On Mnie posłał (kakeinos me apesteilen).

W większości tekstów powołującym i posyłającym jest Ojciec. W ustach Jezusa to wyrażenie jest jakby prawdziwym imieniem własnym Boga, do którego należy inicjatywa zbawcza. Bóg jest „Posyłającym”. Jezus jako „Posłany” zyskuje nie tylko autorytet działania od Boga, ale objawia się jako jedno z Ojcem i jako ten, który ma uczestnictwo w dziele Ojca. Czasowniki *pempo* i *apostellō* służą do ukazania uczestnictwa Boga w dziele Jezusa w akcie posłania. Taka interpretacja zgodna jest z orędiem Ewangelii Janowej podkreślającym fakt, że działanie Jezusa rodzi się z działania Boga i poprzez to działanie Boga osiąga swój cel. W ten sposób Jezus przychodzi na świat od Boga Ojca i w Jego imieniu: J 5,43 – *Przyszędłem w imieniu Ojca mego, a nie przyjęliście Mnie. Gdyby jednak przybył kto inny we własnym imieniu, to byście go przyjęli; J, 8,42 – Ja bowiem od Boga wyszedłem i przychodzę. Nie wyszedłem od siebie, lecz On Mnie posłał.*

C. Wypełnia wolę Ojca i zna Ojca

Jezus doskonale wypełnia wolę swojego Ojca²¹ poprzez nauczanie i czynienie znaków w jedności z Ojcem²². Wspólnota woli Jezusa i Ojca realizuje się poprzez wzajemne poznanie: J 10,15a – *Podobnie jak Mnie zna Ojciec, a Ja znam Ojca.* Poznanie w myśli semickiej nie ogranicza się tylko do sfery intelektualnej, ale dotyczy też doznania, doświadczenia przedmiotu, który się poznaje. Poznanie to ma charakter dynamiczny wyrażający się przyjęciem objawienia i życiem zgodnym z przyjętym objawieniem. Widać tu związek z hebrajskim terminem *yāda*^c. Słowo *ginōsko* oznacza wiedzę nabytą przez doświadczenie (J 1,48; 13,35). Wiedzę taką zdobywa się często w sposób po-

²¹ J 4,34; 8,29; 10,18; 12,49; 14,31.

²² J 8,28.38.40; 12,50; 15,15.

średni oparty na świadectwie (J 4,53) lub doświadczeniu (J 12,9). W Ewangelii Jana na oznaczenie poznania obok czasownika *ginōsko* występuje też termin *oida*²³. Czasownik *oida* oznacza u św. Jana wiedzę jako sprawę absolutną, wiedzę intuicyjną, którą człowiek posiada bez uczenia się, bez doświadczenia. Analizując czasownik *ginōsko* stwierdzamy, że jego treść skoncentrowana jest na osobie Ojca i Syna. Poznanie zawiera w sobie realizację głębokiej komunii opartej na miłości i jedności.

D. Objawia ludziom Chwałę Boga

Najistotniejszą misją Jezusa jako Kapłana jest objawienie ludziom chwały pochodzącej od Boga i zaproszenie ich do udziału w tej chwale: J 17,22 – *I także chwałę, którą Mi dałeś, przekazałem im, aby stanowili jedno, tak jak My jedno stanowimy*. W Starym Testamencie „chwała Boża” manifestowała się w Jego zbawczym działaniu²⁴. Chwała ta była związana w sposób szczególny z sanktuarium (Wj 29,43), a później ze świątynią jerozolimską (1 Krl 8,10). Idea powiązania chwały Bożej ze świątynią jerozolimską była mocno akcentowana przez proroków²⁵. Według czwartej Ewangelii chwała Boża objawia się na ziemi przez osobę Jezusa, który przez fakt wcielenia jako odwieczny Logos zamieszkał w ciele na ziemi (J 1,14). Jego pojawieniu się towarzyszy chwała (J 12,40-41). W sposób szczególny chwała Boża manifestuje się przez mękę i śmierć Jezusa, która zmierza ku zmartwychwstaniu i uwielbieniu Ojca (J 17,4)²⁶.

²³ Zob. I. De La Potterie, „*Oida et ginōsko*”, *Biblica* 40 (1959) s. 709-725.

²⁴ Zob. Wj 16,7; Lb 14,22.

²⁵ Ez 9-11; 36,23; Iz 60,1.3.

²⁶ Zob. J. Drozd, „Chwała Chrystusa”, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, s. 167-182.

E. Nowa Świątynia – źródło życia wiecznego

Jezus Janowy zostaje wyraźnie przedstawiony jako nowa Świątynia, w której czciciele mają przystęp do Boga w Duchu i Prawdzie. Dla Żydów świątynia związana była z ziemią i konkretnym budynkiem. Dla ewangelisty Jana nowa Świątynia nie posiada odniesień materialnych: „*Nadchodzi godzina, kiedy ani na tej górze, ani w Jerozolimie nie będziecie czcili Ojca... Nadchodzi godzina, owszem już jest, kiedy to prawdziwi czciciele będą oddawać cześć Ojcu w Duchu i prawdzie, a takich to czcicieli chce mieć Ojciec*” (J 4,21.23). Jezus jako nowa Świątynia zostaje konsekrowany przez Ojca: „*Jakżeż wy o Tym, którego Ojciec poświęcił i posłał na świat, mówicie: «Błuźnisz»*” (J 10,36). Ostateczna konsekracja Jezusa jako nowej Świątyni dokonuje się w Godzinie Jezusa, gdy wypowiada On w swej modlitwie arcykapłańskiej słowa: „*A za nich Ja poświęcam w ofierze samego siebie, aby i oni byli uświęceni w prawdzie*”. (J 17,19).

Jezus – nowa Świątynia jest miejscem obdarowywania ludzi życiem wiecznym. Jezus jako Nowy Adam otrzymuje od Boga władzę (gr. *eksousia*) nad wszelkim stworzeniem, aby napelnić je życiem wiecznym. Wszyscy, którzy przychodzą do Niego stają się Jego uczniami²⁷ i otrzymują od Niego życie wieczne. Gdy pierwszy Adam poprzez swoje nieposłuszeństwo Bogu sprowadził na ludzkość śmierć, tak Nowy Adam poprzez swe posłuszeństwo aż do końca obdarza wszystkich wierzących życiem wiecznym²⁸. Ojciec jawi się jako ten, który daje, obdarowuje Syna życiem wiecznym. Jednocześnie Syn obdarowuje tym darem stworzenie. W Ewangelii św. Jana czasownik „dawać” (gr. *didōmi*) występuje 76 razy²⁹. Wyrażenie „dawać życie” po-

²⁷ J 17,2.6.9.24.

²⁸ Por. Rz 5,17.

²⁹ Zob. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, s. 157 (Mt – 56; Mk – 39; Łk – 60; Pisma Pawłowe – 72 razy).

jawia się wielokrotnie w pismach Janowych³⁰. Darem Boga jest dzieło, które zostaje przekazane Synowi do wykonania. Przedmiotem daru Ojca jest władza nad wszelkim stworzeniem oraz uczniowie Jezusa³¹. Dar ten zostaje przez Jezusa-Kapłana przyjęty i zrealizowany przez Niego jako dar życia wiecznego dla ludzkości. W Ewangelii i listach Janowych czasownik ten ma przeważnie sens teologiczny. Dawanie to część działania Bożego w historii zbawienia. To dawanie Boga wychodzi od Ojca. Bóg jest podmiotem dawania w 42 miejscach w Ewangelii Janowej. Następnie dar przechodzi na Jezusa a przez Jezusa na ludzi. Czasownik ten w czwartej Ewangelii wskazuje na relacje między Bogiem Ojcem a Jezusem Chrystusem. Często chodzi tu o całkowity dar, którego Jezus jest w pełni świadomy (J 3,35). Dar Boga Ojca wobec Jezusa znajduje swą kontynuację w darze wobec ludzi. Szczytem tego daru Ojca dla ludzi jest Jego własny Syn – „Słowo życia” (por. 1 J 1,1-4).

W darze Syna – Słowa życia wiecznego jest objawienie najwyższej miłości Ojca. Termin „dawać” wyraża nie tylko związek pomiędzy Ojcem i Synem, lecz także pomiędzy Ojcem a adresatami daru, którymi są ludzie. Dar Ojca jest realizowany w osobie Jezusa, który otrzymując wszystko od Ojca przekazuje ten dar ludziom. Dar Boga i dar Jezusa zlewają się razem łącząc się w jeden dar. Jedność obydwu darów została jasno objawiona w arcykapłańskiej modlitwie Jezusa³². U początku każdego daru jest miłość. Bóg dał wszystko Synowi, gdyż Go miłuje. Bóg dał światu Jednorodzonego Syna, gdyż umiłował świat (J 3,16). Słowo „dawać” objawiając relację między dającym – darem – odbiorcami daru prowadzi nas do tajemnicy Boga i Jego działania na korzyść ludzi. W tym właśnie kontekście należy umieścić obdarowanie ludzkości życiem wiecznym przez zbawczy czyn Jezusa-Kapłana. Bóg Ojciec realizuje

³⁰ J 6,33; 10,28; 17,2; 1 J 5,11.16.

³¹ Por. teksty wyrażające ideę dawania przez Boga uczniom Jezusowi – J 3,35; 6,37.39; 10,9; 13,3; 17,2.6.9.24; 18,9.

³² Zob. J 17,7-8.22.

pełną i doskonałą wspólnotę ze swym Synem i z ludzkością. Funkcja Jezusa, który pośredniczy w obdarowywaniu ludzkości życiem wiecznym pozwala dostrzec w Nim Najdoskonalszego Kapłana.

F. „Udoskonalony” przez wykonanie „dzieła”

Jezus zostaje uwielbiony w niebie przez Boga poprzez pełną realizację dzieła – uwielbienia Ojca na ziemi. Czwarta Ewangelia mocno podkreśla, że zbawcza moc Jezusa jest skutkiem ścisłej komunii Ojca z Synem i z całkowitym wypełnieniem przez Posyланego woli Posyłającego³³. Misja Posyłającego jest przez św. Jana charakteryzowana jako „wypełnienie dzieła”, które Syn otrzymał od Ojca do wykonania (J 17,4). Dzieło Ojca jest zespolone z dziełem Syna³⁴. Jezus otrzymuje to dzieło i wypełnia je aż do końca poprzez posłuszeństwo i miłość wobec Ojca. Wyrażenie „wypełnić dzieło” (gr. *to ergon teleiōsas*) wskazuje na ścisłą relację pomiędzy Ojcem i Synem. Czasownik „wypełnić, udoskonalić” (gr. *teleiōō*) w całej Ewangelii Janowej występuje trzy razy w stronie aktywnej i zawsze w odniesieniu do dzieła Ojca (J 4,34; 5,36). W stronie biernej czasownik ten jest użyty w chwili ukrzyżowania Jezusa (J 19,28). Dzieło jawi się jako dar Ojca dla Syna. Dar ten jest w pełni przyjęty poprzez jego wykonanie. W realizacji tego dzieła widać zatem działanie Ojca, który obdarowuje oraz działanie Syna, który wykonuje dzieło³⁵. Działanie Ojca i Syna zespała się w jedność i harmonię.

G. „Godzina” – czas Ofiary inspirowanej miłością

Pełna realizacja dzieła Posyłającego Ojca przez Syna zostaje w czwartej Ewangelii określona jako „nadejście

³³ J 4,34; 5,30; 6,38.39.40.

³⁴ J 5,17; 4,34; 6,29.

³⁵ Zob. J 5,36; 7,21; 8,39.41; 10,25.37; 14.10.12; 15,24; 17,4.

Godziny” (gr. *elēluthen hē hōra* – J 17,1). W ujęciu teologicznym wydarzenie Godziny jawi się wyraźnie na płaszczyźnie relacji pomiędzy Ojcem i Synem. Godzinę zamierzoną przez Ojca Jezus czyni własną Godziną. Całe życie Jezusa zorientowane jest ku tej Godzinie. Rodzi się pytanie, kiedy owa Godzina Jezusa realizuje się w czwartej Ewangelii? Ostatni okres ziemskiego życia Jezusa rozpoczyna się, gdy Najwyższa Rada Żydowska podejmuje decyzję skazania Jezusa na śmierć (J 11,53.55; 12,1). Jezus zaraz na początku czyni aluzję do swego pogrzebu (J 12,7). Następnego dnia wyraźnie mówi On, że Godzina Jego nadeszła (J 12,23). Widać tu wyraźnie, że owa Godzina, którą dysponuje Ojciec łączy się ze skazaniem Jezusa na śmierć. Jest to więc Godzina związana z Paschą, Godzina śmierci. W związku z tym Jezus jakby wzbrania się przed tą właśnie Godziną. W J 13,1 kondensuje się cała teologia nadejścia Godziny (Pascha, zejście z tego świata, zmartwychwstanie, Godzina miłości do Ojca i miłości do ludzi). W J 19,14 ewangelista konkretyzuje ową Godzinę z godziną szóstą. Jest to czas ofiarowania baranka paschalnego. Śmierć Jezusa inauguruje nową Paschę. Nadejście Godziny w Ewangelii św. Jana łączy się więc ze świętem Paschy, z męką i uwielbieniem Syna Człowieczego. Jezus jako Najdoskonalszy Kapłan a zarazem Baranek paschalny – umiłował ludzkość aż do końca – składa z samego siebie ofiarę miłości, która ma moc zbawczą. Realizuje się tu Boży plan zbawienia. Zbawczy aspekt działania Jezusa wobec grzesznego świata zostaje uwypuklony w wielu miejscach Ewangelii Janowej. Ewangelista stosuje termin „zbawić” (gr. *sodzein*)³⁶. Jan Chrzciciel nazywa Jezusa Barankiem Bożym, który gładzi grzechy świata (J 1,29). Zbawcza misja Jezusa polega na wyzwoleniu człowieka z grzechu (J 8,33-36) i z mocy szatana, który od początku jest kłamcą (J 8,44). Jezus staje do zwycięskiej walki z władcą tego świata – szatanem³⁷. Poprzez krzyżową

³⁶ Zob. J 3,17; 5,34; 10,9; 12,47.

³⁷ Zob. J 12,31; 14,30; 16,11.

śmierć dokonuje się ostateczne zwycięstwo Chrystusa i tryumf światłości nad ciemnością. Na zbawczą ofiarę Jezusa realizowaną w sakramentach chrztu i eucharystii wskazują krew i woda wypływające z Jego przebitego boku (J 19,34). W osobie Jezusa Chrystusa znajduje swe wypełnienie starotestamentalna misja kapłańska. On jest tym, który wyzwala od zła i prowadzi do prawdziwej wolności. W Godzinie Jezusa można dostrzec momenty chwały oraz momenty cierpienia (J 12,23). W czwartej Ewangelii Godzina więc oznacza uwielbienie Syna Człowieczego poprzez wywyższenie na krzyżu i powrót do nowego życia poprzez zmartwychwstanie. Chwalebna śmierć Jezusa objawia chwałę, miłość Syna i miłość Ojca. Realizacja Godziny Ojca przez Syna poprzez mękę, śmierć i zmartwychwstanie wiąże się z Jego wywyższeniem. Ziemia w Godzinie tej dotyka pocałunkiem miłości szczytów Nieba.

3. KAPLAŃSTWO UCZNIÓW CHRYSYTA

Ewangelista Jan w modlitwie arcykapłańskiej ściśle łączy zbawczą misję Jezusa z kapłańską misją uczniów. Jezus prosi Ojca za swych uczniów (J 17,6n), którzy poznali Go i uwierzyli w Jego Słowo. Odejście Jezusa ze świata staje się bodźcem dla Jego uczniów, aby dawać o Nim świadectwo i być Jego narzędziami. W modlitwie tej uczniowie są wielokrotnie określani „darem Ojca” (J 17,6.9.12). Jako „Boży dar” są oni powołani do realizacji misji kapłańskiej i do osiągnięcia życia wiecznego. Poznanie, wiara, zachowanie i świadectwo wobec nauki Jezusa wyznacza ich służbę dla Boga i bliźniego. Uczniowie pozostając w świecie stają się narzędziem Jezusa w realizacji Jego posłannictwa. Uczniowie zostają posłani na swą misję na wzór posłania Syna przez Ojca (J 17,18). Misja uczniów podobnie jak wcześniej misja Jezusa zostaje narażona na nienawiść i prześladowania ze strony świata. Jezus prosi Ojca, aby ustrzegł uczniów od złego (J 17,15) i uświęcił ich w prawdzie (J 17,17).

Wielkim pragnieniem Jezusa jest jedność pomiędzy uczniami (J 17,11.20-26) oraz wierność trwanie w miłości Boga i konkretnej realizacji w miłości Jezusa (J 17,25-26).

A. Trwanie w nauce i braterska miłość

Kapłańska funkcja uczniów wyrażona w arcykapłańskiej modlitwie Jezusa staje się lepiej zrozumiała w kontekście całej Ewangelii św. Jana, która podkreśla dwa warunki bycia uczniem Jezusa: a. trwanie w nauce Jezusa (J 8,31 b – *Jeżeli będziesz trwać w nauce mojej, będziecie prawdziwie moimi uczniami*) oraz b. wzajemna miłość (J 13,35 – *Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali*). Analizując treść czwartej Ewangelii można odczytać charakterystyczne cechy wspólnoty tworzonej przez Jezusa i Jego uczniów: żyją razem (J 1,39), wykonują pracę dla Jezusa (J 4,1-2), są nauczani poprzez objaśnianie im Pism (J 6,45), są chronieni przez Jezusa (J 17,12), są zachęceni do miłości (J 13,34) i zjednoczenia z Chrystusem (J 15,1nn), są zachęceni do tworzenia jedności na wzór Ojca i Syna (J 17,21). Uczniowie są wezwani do naśladowania Jezusa i obumieranie dla świata, które prowadzi do ich wywyższenia i uczczenia przez Ojca. Ewangelista Jan mocno podkreśla, że naśladowanie Jezusa przez uczniów polega na służbie (J 13,16; 15,20).

B. Wiara

Wspólnota uczniów w czwartej Ewangelii nie rozplywa się w nieokreśloności, lecz tworzą ją konkretni ludzie: powołani przez Jezusa (J 1,35-51), Samarytanka (J 4,1-26), niewidomy od urodzenia (J 9,1-41). Wielu z nich jest wymienionych po imieniu: Andrzej, Szymon Piotr, Filip, Natanael, Marta, Maria, Łazarz. Spotkanie tych ludzi z Jezusem powoduje ich *wyznanie wiary* w Niego jako Proroka, Mesjasza, Syna Bożego i Króla Izraela.

Autor czwartej Ewangelii mocno podkreśla rolę wiary uczniów w realizacji misji kapłańskiej Najwyższego Kapłana. Unika przy tym używania rzeczownika „wiera” (gr. *pistis*) a często stosuje czasownik „wierzyć” (gr. *pisteo*), aby w ten sposób jeszcze bardziej wyrazić dynamizm wiary i jej ożywczy charakter. Bardzo często czasownik „wierzyć” występuje z przyimkiem ruchu „do” (gr. *eis*). Autor chce przez to wyrazić wewnętrzny proces wiary osób, które spotykają się z Jezusem Chrystusem. Dzięki wierze człowiek może się narodzić na nowo (J 3,3.5) i stać się dzieckiem Bożym (J 1,12).

C. Przynoszenie owocu

Zbawcze dzieło Jezusa daje udział uczniom w Jego jedynym kapłaństwie. W alegorii o krzewie winnym Jezus podkreśla ścisły związek ze swymi uczniami (J 15,1n). Tylko taka relacja sprawia, że życie uczniów może przynosić obfity owoc oraz skuteczną realizację ich modlitw. W ten sposób uczniowie mogą realizować kapłańską misję Jezusa poprzez głoszenie chwały Boga Stwórcy i Dawcy Odkupienia, przez czyny miłosierdzia oraz ofiarowanie całego swego życia w darze dla Boga i dla bliźnich.

D. Rola Parakleta

Ważną rolę w kapłańskiej misji uczniów odgrywa Paraklet, którego Jezus zapowiada i obiecuje uczniom w Mowie pożegnalnej (J 14,15-17.26; 15,26n; 16,7-11.13-15)³⁸. Terminologia związana z aktywnością Parakleta koncentruje się wokół tematyki dotyczącej nauczania i świadectwa. Ewangelista w odniesieniu do Parakleta używa czasowników – nauczyć (J 14,26), przypomnieć (J 14,26), świad-

³⁸ Zob. J. Kręcidło, *Duch Święty i Jezus w Ewangelii św. Jana. Funkcja pneumatologii w chrystologicznej strukturze czwartej Ewangelii*, Częstochowa 2006.

czyć (J 15,26), przekonywać (J 16,8), prowadzić do prawdy (J 16,13), oznajmiać rzeczy przyszłe (J 16,13). Paraklet przez swoją asystencję ma wspierać wyznawców Jezusa w prześladowaniach (J 16,1-4. 8-11)³⁹. Kapłańska misja Jezusa znajduje więc swoją kontynuację w kapłańskiej misji uczniów wspieranych asystencją Ducha Świętego.

E. Jedność

Autor czwartej Ewangelii wyraża wielkie pragnienie jedności wyznawców Chrystusa pochodzenia żydowskiego i pogańskiego. W alegorii o Dobrym Pasterzu myśl ta zostaje skonkretyzowana: J 10,16 – *Mam także inne owce, które nie są z tej owczarni. I te muszę przyprowadzić i będą słuchać głosu mego, i nastanie jedna owczarnia, jeden pasterz.* Ta uniwersalistyczna myśl zostaje także przedstawiona w proroctwie Kajfasza, gdzie jest mowa, że odkupieńcza śmierć Jezusa „zgromadzi w jedno rozproszone dzieci Boże” (J 11,52). Idea zjednoczenia rozproszonego wskutek niewoli ludu Bożego jest bardzo żywa w nauczaniu prorockim w Starym Testamencie⁴⁰.

Motyw jedności dobrze widoczny jest również w modlitwie arcykapłańskiej Janowego Jezusa, który prosi Ojca o jedność dla wspólnoty swych wyznawców: J 17,20-21 – *Nie tylko za nimi proszę, ale i za tymi, którzy dzięki ich słowu będą wierzyć we Mnie; aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał.*

F. Udział w dziele Chrystusa przez sakramenty

Realizacja misji kapłańskiej przez uczniów po męce, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa możliwa jest

³⁹ Motyw obecności Ducha Świętego w prześladowaniach chrześcijan występuje także w ewangeliami synoptycznych – Mt 10,17-23; Mk 13,9-13; Łk 12,11n.

⁴⁰ Iz 11,12; Jr 23,3; Ez 11,17; 20,34; Mi 2,12; 4,6; 7,11n.

dzięki Jego sakramentalnej obecności we wspólnocie. Choć Jan nie formułuje *explicite* nakazu chrztu ani nie umieszcza opisu Eucharystii, to jednak rzeczywistość tych sakramentów jest w tekście czwartej Ewangelii wyraźnie akcentowana. O chrzcie mowa jest w rozmowie z Nikodemem (J 3,1-21), gdzie poruszona jest kwestia powtórnych narodzin z wody i z Ducha Świętego. Na temat eucharystii Jezus naucza w pięknej mowie eucharystycznej (J 6, 22-59). Mowa ta przygotowana jest przez znak – cudownego rozmnożenia chleba (J 6,1-15). Janowy Jezus wielokrotnie mówi o sobie, że „*jest chlebem życia, który zstąpił z nieba*” (J 6,35.41.48.51) formułując wobec swych słuchaczy warunek – „*Jeśli kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki. Chlebem, który Ja dam, jest moje ciało za życie świata.*” Eucharystia jest pokarmem nieprzemijającym, który daje życie wieczne: J 6,58 – *Kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki.* W J 20,22-23 Jezus przekazując apostołom Ducha Świętego wypowiada do nich słowa, które mogą odnosić się do sakramentu odpuszczania grzechów: *Którym odpuszczicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane.* Zmartwychwstały Pan obecny we wspólnocie Kościoła pozwala uczniom na realizację Jego misji w kapłańskiej w mocy Ducha Świętego.

Podsumowując możemy stwierdzić, że czwarta Ewangelia bardzo mocno eksponuje teologię kapłaństwa Jezusa i kapłaństwa Jego uczniów. Tematyka ta szczególnie widoczna jest w modlitwie arcykapłańskiej Jezusa (J 17,1-26). Jezus Najwyższy Kapłan staje się matrycą prawdziwej służby i ofiary dla pierwotnej wspólnoty chrześcijańskiej. Przez pryzmat teologii kapłaństwa Ewangelista Jan mocno uwypukla relację Ojciec-Syn oraz podkreśla rolę uczniów, którzy dzięki mocy Parakleta mogą podejmować w swym życiu służbę i ofiarę Miłości.

Summary

In the seventeenth chapter of the Gospel according to St. John, also called the prayer of the High Priest, John's priestly theology is clearly evident. On the one hand Jesus

is presented as a Priest: He is the Mediator relating the revelation of the Father; called and sent by the Father; fulfills the will of the Father and knows the Father; reveals to people the Glory of God; it is the New Sanctuary opening up to people entrance into eternal life; „perfected” by doing the „works”; „the hour” – the time of Sacrifice inspired by love. On the other hand, His disciples remain called to participate in His priesthood. They ought to accomplish this through: remaining in the teaching-revelation brought by Jesus and brotherly love, by faith, by bringing fruit, and the unity of the ecclesiological community. The Spirit – Paraclete makes it possible for them to fully participate in Jesus’ priesthood, allowing them to participate in His mystery, made present in the sacraments. Jesus the Highest Priest is the model of true service and sacrifice for the first Christian community. Through the view of priestly theology, John the Evangelist strongly brings out the Father-Son relationship and points out the role of the disciples, who thanks to the strength of the Paraclete can undertake in their lives service and sacrifice for Love.

Ks. Mirosław S. Wróbel
ul. M. Skłodowskiej 4/7
20-029 Lublin

Ks. MIROSŁAW STANISŁAW WRÓBEL, ur. 1966, dr hab., prof. KUL, dr nauk biblijnych, kapłan Archidiec. Lubelskiej, ostatnie publikacje książkowe: *Antyjudajizm a Ewangelia według św. Jana. Nowe spojrzenie na relację czwartej Ewangelii do judaizmu*, Lublin 2005; *Who are the Father and his Children in Jn 8,44? A Literary, Historical and Theological Analysis of Jn 8,44 and Its Context*, Paris 2005.